

DİNİM İSLAM KİTABI'NIN İÇERDİĞİ İTİKAT KONULARININ DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ*

Betül Torun*, Nurullah Aydeniz**

GİRİŞ

İslam dini itikat, ibadet ve ahlâk olmak üzere temelde üç boyuttan oluşur. Kuşkusuz bunlar içerisinde aslî olanı itikattır. A-k-d kökünden türeyen bir kelime olarak itikat, “sağlamlaştırmak, kesin karar vermek, tasdik etmek” anlamlarına gelir. Yerine kullanılabilen ve e-m-n (eman) kökünden üretilen iman ise “inanmak, güven duygusu içinde tasdik etmek” anlamlarında kullanılır. Her ikisini de kapsayan terim anlamı ise “Allah'tan alıp din adına tebliğ ettiği kesinlik kazanan hususlarda peygamberleri tasdik etmek ve onlara inanmaktır”. Bu kapsamda, ifade edildiği gibi bir inanca sahip olan kişiye Mü'min, inancının gereğini teslimiyet göstererek yerine getiren kimseye Müslim denir (Sinanoğlu, 2000, s. 212-214). Yukarıda da belirtildiği şekliyle İslam'ın özünü iman oluşturur. Zira öncelikli olan iman olduğu gibi tutum ve davranışların belirleyicisi de imandır, inanılan değerlerdir. Bu nedenle İslam düşüncesinde iman ile amel genelde bir arada düşünülür (Uludağ, 1991, s. 13-16) ki bunun gerekçesi olarak kabul edilen Kur'an'da birçok ayet vardır (Âli İmran, 3/190-191). Din eğitimi açısından bakıldığında iman öğretilir mi? (Gündüz & Kızıltan, 2021, s. 361-387) gibi kritik bir soru akıllara gelse de İslam eğitim tarihi boyunca değişik kurumlarda ve değişik statülerdeki kişiler tarafından verilen eğitimin özünü hep iman esasları oluşturmuştur (Çelebi, 1998). 1400 yıldır süre gelen bu eğitimin günümüz Türkiye'sinde örgün ve yaygın olmak üzere iki versiyonu vardır. Bunlardan örgün olanı Milli Eğitim Bakanlığı'na, yaygın olanı ise Diyanet İşleri Başkanlığı'na aittir. Diyanet İşleri Başkanlığı da bu hizmeti cami içi ve dışı din hizmetlerine ilave olarak açtığı çeşitli kurslarla karşılamaya çalışmaktadır (Bulut, 1999, 113-128). Bunu yaparken de gelişigüze kalmaktan uzak kalmak için belirli esaslara göre hareket etmekte,

* Bu çalışma, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ne bağlı olarak Doç. Dr. Nurullah Aydeniz danışmanlığında hazırlanmakta olan "Dinim İslam Kitabı'nın Din Eğitimi Açısından İncelenmesi" Başlıklı tez çalışmasından üretilmiştir.

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bilecik, bturun25@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0000-9007-2881>, ROR Id:<https://ror.org/00dzfx204>

**Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dah, Bilecik, nurullah.aydeniz@bilecik.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0297-4717>, ROR Id:<https://ror.org/00dzfx204>

kurslar için program ve kaynak kitap hazırlamaktadır (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2024-2025). Bu kapsamda hazırlattığı eserlerden biri de “Dinim İslam” kitabıdır ki çalışmanın odak noktasını söz konusu yayın oluşturmaktadır.

Çalışmanın Konusu ve Amacı

Alpaslan Durmuş ve arkadaşları tarafından hazırlanan ve Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından çıkan Dinim İslam kitabını din eğitimi açısından analiz etmeyi amaçlayan çalışmanın temel problemini “Dinim İslam kitabının içerdiği itikat konularının ele alınış bakımından taşıdığı özellikler nelerdir? Sorusu oluşturmaktadır. Bu soru kapsamında

- 1- Dinim İslam kitabına hâkim olan yaklaşımlar nelerdir?
- 2- Dinim İslam kitabından bir materyal olarak istifade ederken hangi ilke ve yöntemlerin kullanılması önerilmektedir?
- 3- Dinim İslam kitabı itikat konularını açıklamada İslam'ın ana kaynaklarını yeterince referans almakta mıdır?
- 4- Dinim İslam kitabı itikatla ilgili kavramları açık seçik açıklamakta mıdır?
- 5- Dinim İslam kitabı itikatla ilgili kavramların hayatla bağı kurabilmekte midir?
- 6- Dinim İslam kitabı itikatla ilgili konu ve kavramların anlaşılmasını kolaylaştıracak değişik etkinliklere ve değerlendirme sorularına yeterince yer vermekte midir? Sorularına cevap aranmaktadır.

Çalışma ile bundan sonraki süreçte vatandaşlara yönelik verilecek din eğitimi hizmetlerinde istifadeye sunulacak eserlerin daha nitelikli bir hal almasına katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Çalışmada yöntem olarak nitel araştırma kapsamında literatür taraması ve döküman analizi tekniği kullanılmıştır. Zira çalışma yaygın din eğitimi faaliyetleri bağlamında okutulması kararlaştırılan bir kaynak kitaba odaklanmaktadır ki bu da içerik analizini gerekli kılmaktadır. Çalışma ile adı geçen kitabın içerdiği itikat konuları analiz edilerek yukarıda zikredilen sorulara cevap teşkil edecek bulgulara ulaşılmıştır. Bu sayede elde edilen veriler daha sonra raporlaştırılmıştır. Raporlaştırma esnasında da Dinim İslam kitabının itikat konularını içeren kendi alt başlıklarına sadık kalınmıştır.

BULGULAR-TARTIŞMA

Dinim İslam Kitabı'na Hâkim Olan Yaklaşım İlke Ve Yöntemler

Dinim İslam kitabının nasıl bir yaklaşımla hazırlandığı, ondan nasıl istifade edilebileceği, öğreticilerin onu bir materyal olarak kullanırken hangi ilkelere riayet etmeleri gerektiği editör tarafından “Bu Kitaptan Nasıl Yararlanalım” başlığıyla ifade edilmiştir. Bu kısımda öncelikli olarak belirtilen iki husus vardır. Bunlardan ilki Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB)'nin 2005 yılı itibariyle yeni bir eğitim anlayışına geçtiğidir. İkincisi ise İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları'na farklı yaş ve eğitim düzeylerindeki kişilerin din eğitimi talebinde bulunduğu gerçeğidir. Buna bağlı olarak da her bir eğitim seviyesindeki bireye göre ayrı bir ders kitabı yazımının mümkün olmadığı ve bunun gereksiz olduğu hatırlatmasıdır. Bu doğrultuda Dinim İslam kitabı, ortalama düzeyi esas alan ve temel dini öğretim bilgilerini içeren bir materyal olarak hazırlanmıştır. Bu yaklaşıma göre kitaba bağlı kalınacak ancak bağımlı olunmayacaktır. Ezberden kaçınılacak ve anlamak esas alınacaktır. Ders kitabı sadece bir ilham kaynağı olacak, başka kaynaklara yönelmeyi engellemeyecek, öğrencinin öğrendiklerini kavrayarak yeni bilgi ve düşünce üretimine katkı sağlayacaktır. İlgili kısımda ezberden uzak durmanın ve buna karşın bilgiyi özümseyerek hayata yansıtmanın önemini ifade ederken güzel bir benzetme yapılarak anlaşılan bilgi gıdaya, anlamadan ezberlenen bilgiyse sırttaki yüke teşbih edilmektedir (Durmuş vd. 2019, s. 5-7).

Yeni yaklaşım, öğrenme sorumluluğunun öğrenciye ait olduğunu kabul ederek onun keşfetme ve üretmesini önemli bir beceri olarak görmektedir. Buna bağlı olarak da anlama, anlamlandırma ve bunlardan hareketle de varlık içinde kendi varlığını kavraması beklenmektedir. Öte yandan öğreticinin rehber olarak konumlandırıldığı yeni eğitim öğretim anlayışında, öğrencinin düzeyine göre ders içeriğini ve dilini ayarlaması istenmektedir. Kitapta yer alan ayet, hadis, şiir, özlü söz, resim gibi unsurların her birini değerlendirerek onların üzerinden öğrencinin dini anlamasını sağlama yoluna gidecektir. Bununla birlikte kitaptaki etkinliklerle yetinmemesi talep edilmektedir. Bu kapsamda öğreticinin içinde bulunduğu koşullara göre farklı etkinlikler de yapabilmesi önerilmektedir. Etkinlik ve sorularla öğrencinin kendi deneyimlerini buluşturulması ve bu sayede öğrendikleri ile hayattaki problemlerini çözümlenebilmesi hedeflenmektedir (Durmuş vd. 2019, s. 5-7).

Kitabın hazırlanırken öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyinin esas alınması, öğrenme sorumluluğunun öğrenciye ait kabul edilmesi, ezber

yerine anlamının öncelenmesi ve öğrenci merkezli bir şekilde etkinliklerin yapılmasının talep edilerek öğrencinin kendi anlam dünyasını inşa etmesinin beklenmesi akıllara yapılandırmacılık yaklaşımını getirmektedir. Daha önce Milli Eğitim Bakanlığı, 2000’li yıllarla birlikte bünyesindeki kurumlarda okutulan tüm dersleri öğrenci merkezlilik ve yapılandırmacılık yaklaşımıyla yenilemişti. Editör notunda belirtilen hususlar dikkate alındığında benzer şekilde ve hemen aynı tarihlerde yaygın din eğitimi kurumu olan DİB’in de aynı yaklaşımı esas alarak eğitim politikalarını yeniden belirlediği söylenebilir (Durmuş vd. 2019, s. 5-7).

Kitap hazırlanırken Hanefi ve Şafii mezhebini esas almıştır. Yani mezhepler üstü bir yaklaşıma yer vermemiştir. Bununla birlikte her iki mezhebin görüşlerinin aynı olduğu durumlarda herhangi bir mezhep vurgusuna yer vermemiş, fakat farklılığın olduğu yerde önce Hanefiliğin ardından Şafi’nin görüşleri iletilmiştir. Bu da mezheplere dayalı nüfus oranının dikkate alınarak kitabın hazırlandığını ortaya koymaktadır. Kitabın İslam dinini ve onun perspektifini esas almakla birlikte din eğitimi verilen bireylerin mezhepsel aidiyetlerini de gözetmesi din eğitimi yaklaşımlarından dini öğrenmenin kitaba ve kitap aracılığıyla verilecek eğitime yön verdiğini göstermektedir (Durmuş vd. 2019, s.7).

Dinim İslam Kitabı’nda İnsan Din Ve İman

Dinim İslam kitabında iman esasları ayrı bir konu olarak ele alınmadan önce itikat konusu olarak, “İnsan ve Din” ve “İman ve İnsan” başlıklarıyla Kur.1’de iki üniteye yer verilmiştir. Bu üniteler aracılığıyla önce insanın evrendeki konumu açıklığa kavuşturulmak istenmiştir. Kâinatı, içindeki canlı ve cansız varlıklarla düşünme konusu haline getirmeyi amaçlayan kısımda insanı diğer canlılardan ayıran ayırıcı üstün bir nitelik olarak akıl ve irade öne çıkarılmaktadır. Bu iki özelliği ile aynı zamanda sorumlu bir varlık haline getirildiği beyan edilerek insanın fitratı ve eşref-i mahlûkat oluşu açıklanmaktadır. İnsanın bu farklılığının onu Allah'a karşı görevleri ve sorumluluğu olan bir varlık haline getirdiğinden hareketle insan ile Allah arasında bir bağ kurulmaya da çalışılmıştır. Bu bağın da Allah'ın peygamberler aracılığıyla insanlara gönderdiği din aracılığıyla mümkün olabileceği vurgulanarak dikkatler dine çekilmekte ve Allah katında geçerli olan dinin İslam olduğu zikredilerek tek yolun İslam olduğu hatırlatılmaktadır. Dine mensubiyet geliştirmeyi amaçlayan bir yaklaşım olan dinî öğrenmenin esas alındığı çalışmada; din, dinin kaynağı ve dinin

insan hayatındaki önemi ve insana sağladığı katkı, doğal olarak İslam perspektifinden ele alınmaktadır (Durmuş vd.2019, s.11-14).

Ünitede kavram olarak din, fitrat ve eşref-i mahlûkata yer verildiği görülmektedir. Bu kavramlardan fitrat, insanın doğuştan sahip olduğu özellikler olarak açıklanmakta ve din duygusunun kaynağı olarak gösterilmektedir. Fakat dinin öğretilerinin ne olduğunu bilmenin yolunun da vahiy olduğu zikredilerek fitratın bu hususta tek başına yeterli olamayacağı izah edilerek vahye olan ihtiyaç hatırlatılmaktadır (Durmuş vd. 2019, s. 11-14).

Düşünmeye ve fikir edinmeye yönelik olarak öğrenci merkezli bir yaklaşımla insanın şerefli kılındığını beyan eden İsrâ Suresi 70. ayet ile Allah katında dinin İslam olduğunu beyan eden Âl-i İmrân Suresi 19. ayet ve insanın fitrat üzere yaratıldığını beyan eden Rum Suresi 30. ayet ve yine insanın başıboş bırakılmayacağını beyan eden ayet üzerinde düşünülmesi (Kıyamet Suresi 36.ayet) ve düşünülenleri öğrencinin arkadaşları ile paylaşması istenmektedir. Bu ayetlere ilave olarak her çocuk fitrat üzere doğar (Müslim,“Kader” 22) hadisi ile insanın yüklendiği ağır sorumluluk nedir? Razi olmuş ve razi olunmuş kul kimdir? Ve özellikleri nelerdir? Soruları üzerinden de öğrencinin bir görüş geliştirmesi beklenmektedir. Öğrenci merkezliliği, düşünüp kavramayı beceri haline getirmeyi amaçlayan bu tip etkinlikler ezber alışkanlığından uzaklaşımak istendiğinin de bir göstergesidir. Öte yandan öğrenciler öğrendiklerini hemen işe koysunlar ve bilişsel bir veriye dönüştürerek konuyu kendi ifadeleriyle de açıklasınlar diye dinin tanımını siz nasıl yaparsınız? Yazınız, denilerek düşünmeye ve çıkarımda bulunmaya teşvik edilmektedir (Durmuş vd. 2019, s. 11-15).

Dinin gündelik hayattaki işlevi üzerinde düşünmeye sevk edilerek öğrencinin inancı ile gündelik hayatı arasında bir bağ kurması da amaçlanmaktadır. Bunlar öğrenci merkezli bir yaklaşımın göstergesidir. Dikkat çekici bir husus da Yunus Emre'nin şiirlerine yer verilmiş olmasıdır. Bu şiirlerinin teması ilim ve Allah sevgisi olarak değerlendirilebilir (Durmuş vd. 2019, s. 11-15).

Kur.1’de yer alan İman ve İnsan adlı 2. Ünitede ise konu olarak imanın tanımı ve önemi, kelime-i tevhid, kelime-i şahadet, taklidi ve tahkiki iman, mümin, münafık, kâfir, müşrik kavramları ve iman esasları yer almaktadır. İmanlı olmanın insanı huzur ve sükûnete ulaştıracağı düşüncesinin işlendiği üniteye öğrenciye imanın ne olduğu ve bunun insana sağlayacağı katkı öne çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bu meyanda insanın varlığının dayanağının Allah olduğu ve ona kulluk etmenin yaratılış gayesi olduğu beyan

edilmektedir. Kur'an'ın Allah, insan, iman ve kulluk konusundaki mesajlarının yalın bir şekilde işlendiği ilgili kısımda kelime-i tevhid ve kelime-i şehadetin anlamı üzerinde durularak onların iman dairesine girmede anahtar rol üstlendiği ifade edilmektedir. Ayrıca bu sözlerle İslam dininin öğretilerinin de kabul edildiğinin beyanı söz konusudur. Burada taklidi iman ile tahkiki iman arasındaki fark ortaya koyularak asıl olanın tahkiki iman olduğu vurgulanmaktadır. Kelime-i tevhid ve kelime-i şehadet üzerinden imana, imanın taklidi ve tahkiki ayrımına ve inanan bireyin dünyevi ve uhrevi hayatına katkısına temas edildikten sonra inanç üzerinden insanların bir tanımlaması da yapılmaktadır. Elbette bu ayrım yapılırken de İslam literatürü ve Kur'an kavramları kullanılmaktadır. Bu ayrım ile inanç bakımından insanların tanınması ve inanca dayalı olarak da İslam dini bakımından taşıdıkları özellikler ve Allah katında görecekleri muamele kavratılmaya çalışılmaktadır (Durmuş vd. 2019, s. 17-20).

Konu bağlamında öğrenciyi düşünmeye sevk eden etkinliklere de yer verilmiştir. Ayetler üzerinden hem müminler hem kâfirler hem de münafıkların Allah katında görecekleri muameleye dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda Nisa Suresi 145 ile münafıkların, Bakara Suresi 161 ve 162. ayetleri ile kâfirlerin göreceği muamele gözler önüne serilirken müminlerin göreceği muamele içinse Bakara Suresi 82, Nisa Suresi 57 ve Maide Suresi 9. ayetleri üzerinden örneklendirilmektedir. Öğrenciyi düşünmeye olduğu kadar düşünme sonucunda yaptığı çıkarımlar üzerinden arkadaşlarıyla bir müzakere ortamı oluşturmaya teşvik eden etkinliklere de yer verilmiştir. Bu bağlamda kişiyi cennete götüren inancın davranışlarındaki yansımaları neler olmalıdır? Ve imanın son nefese kadar korunması nasıl sağlanabilir? Soruları üzerinde düşünülüp müzakere edilmesi istenmektedir. Bu soruların niçin sorulmuş olabileceği düşünüldüğünde imanın günlük hayatla bağıntı öğrencinin fark etmesinin arzu edildiği anlaşılmaktadır. Diğer bir etkinlikteyse Bakara Suresi 1-5. ve Mü'minûn Suresi 1-11. ayetleri üzerinden müminlerin özelliklerinin bir listesi çıkarılması istenmekte ve bu özellikler ile öğrencinin kendi günlük yaşantısındaki uygulamaların karşılaştırılması önerilmektedir. Bunlar Kur'an'ın mesajı ile inananların hayatları arasında bir bağ kurma çabası olarak düşünülebilir ki bu yaklaşım oldukça önemlidir. Diğer taraftan Kâfirun suresi de bizzat derste tartışma ve müzakere konusu haline getirilmek istenmektedir. Buradan da inanmayanlarla olan ilişkiler ve onlara karşı takınılacak tavır fark ettirmeye çalışılmaktadır (Durmuş vd. 2019, s. 20-23).

Dinim İslam Kitabı'nda İman Esasları

Allah'a İman

İnsanlık tarihinin en kadim konularından biri Allah'ın varlığı meselesidir. Onun varlığını reddedenlerle birlikte kabul edip farklı tasavvurlara sahip olanlar da olmuştur (Taylan, 2015; Topaloğlu, 2001). Ancak ilahi vahyin en temel mesajı Allah'ın varlığıdır (Karşlı, 2019). Allah'a iman konusu, Dinim İslam kitabında kur 2'de 1. üniteye işlenmektedir ve bu bölümde Allah'ın varlığı ve birliği, Allah'ın sıfatları ve Allah'ın güzel isimleri konuları ele alınmaktadır. Allah'ın varlığı “hiçbir yapı yapansız olmaz” mantığıyla temellendirilerek gerek insanın kendi benliğinde ve gerekse kâinatta gözlemlenecek birçok delille kavranabileceği varsayılmaktadır. Bunu ifade ederken insanın fitratına ve vicdanına göndermede bulunmakta ve kâinattaki düzenin Allah'ın varlığına ve birliğine işaret ettiği belirtilerek insanlık tarihi boyunca tüm peygamberlerin ortak mesajının Allah'ın varlığı ve birliği olduğu beyan edilmektedir. Bu sayede öğrencinin dikkatini hem kendisine hem de gözlemediği varlıklara çekerek onlar üzerinden düşünerek kendi imanını temellendirmeye sevk etmektedir. Kitapta Allah, İslam'ın ana kaynaklarına bağlı kalınarak onun sıfatlarına dair bilgilerle de tanıtılmaktadır. Bu bağlamda Allah'ın zâtî ve sübûtî sıfatları konu edilmektedir. Zâtî sıfatlar sırf Allah'a özgü ayırıcı özellikler olarak zikredilirken, sübûtî sıfatlar diğer varlıklarda sınırlı da olsa bulunan özellikler olarak açıklanmaktadır. Elbette bu yapılırken yaratıcı ile yaratılan arasındaki temel farklılıklar vurgulanarak ezeli ve ebedi olanla fani olanın ayrımı yaptırılmaya çalışılmaktadır. Kitap bununla yetinmeyerek Allah'ın güzel isimlerine de yer vererek O'nun, isimleri üzerinden daha yakından tanınmasını sağlamaya çalışmaktadır. Zira O'nun her bir ismi, bir başka özelliğini vurgulamaktadır. Kitap, zâtî, sübûtî sıfatları ve güzel isimleri ile Allah'ı tanıttıktan sonra bireyin Allah'a olan inancının kendisine ne gibi katkılar sağlayacağına da temas etmektedir. Bu meyanda kitap, Allah'a iman etmenin bireyin kişiliğine, kendisini güven ve huzur içinde hissetmesine, yalnızlık duygusundan kurtulmasına ve karşılaşabileceği muhtemel problemler karşısında daha dirençli bir birey haline gelmesine katkı sağlayacağına dikkat çekmektedir. Bunu yaparken çok önemli bir husus olarak da inanan insanın bağınaz ve dar fikirli olamayacağı görüşünü dile getirmektedir. İlgili üniteye etkinlik olarak Allah'ın varlığını ve tekliğini vurgulayan Enbiya Suresi 22, Secde Suresi 5-9, Ğaşiye Suresi 17-26, Fussilet Suresi 53, İhlâs Suresi 1-4, Hac Suresi 31. ayetleri üzerinde düşünmek ve bunlar üzerinden tefekkür ederek elde edilecek çıkarımların

arkadaşlarla birlikte paylaşılması istenmektedir. Bu bir nevi beyin fırtınası tekniğinin kitapta sık sık kullanıldığına da bir işarettir. Bir başka etkinlikle, verilen 13 ayet mealinde Allah'ın hangi sıfatlarının öne çıktığının öğrenci tarafından tespit edilmesi istenmektedir. Burada da amaç ilkin öğrenilen Allah'a ait sıfatların Kur'an mealleri üzerinden kavramasını sağlamaktır (Durmuş vd. 2019, s. 83-97).

Meleklerle İman

Meleklerle iman da İslam inanç esasları arasında yer almaktadır (Güneş, 2017). Meleklerle iman, kur 2'de 2. ünite olarak ele alınmaktadır. İslam inanç esaslarında iman edilecek varlıklardan biri olan meleklerle ilgili olarak Dinim İslam kitabı, meleklerin özellikleri, meleklerin görevleri, melekler dışındaki görünmeyen varlıklar ve görülmeyen varlıklarla ilgili hurafe ve bâtil inançlar konularını işlemektedir (Durmuş vd. 2019, s. 99-111).

Ayet ve hadislerle dayalı olarak meleklerin nurdan yaratılmış, cinsiyet ve yaş gibi faktörlere bağlı olarak ortaya çıkabilecek özellikleri olmayan, hızlı, görünmez, güç kuvvet sahibi, yeme ve içme ihtiyacı olmayan varlıklar olduğu açıklanmaktadır. Öte yandan Allah'a isyan etmek ve günah işlemek gibi davranışlarda bulunmadıkları da belirtilerek Allah'a itaat ve O'nun verdiği görevleri yerine getirmekle meşgul oldukları beyan edilmektedir. Ayrıca inananlarla birlikte olmak ve onları desteklemekten, onlara yardım etmekten hoşlandıkları zikredilerek imanlı olmak ile melekler arasında bir bağ kurulmaya da çalışılmaktadır. İnanç ile günlük hayatı melekler aracılığıyla da ilişkili hale getirme düşüncesinin işlendiği ilgili kısımda meleklerin görevleri, bazı meleklerin konu edilmesi ile açıklanmaktadır. Bu bağlamda Cebrâil, Azrâil, Mikâil, İsrâfil, Kirâmen Kâtibîn, Munker ve Nekir, Mukarrebûn, Hazene-i Cennet, Hazine-i Cehennem melekleri görevleri ile birlikte konu edilmektedir. Meleklerin genel olarak görevleri, Allah'a kulluk ve itaat, peygamberlere salât ve selam ile müminler için dua etmek şeklinde sıralanmaktadır. Böylece inananlar ile melekler arasında bir bağ ve yakınlık kurulmaya çalışılmaktadır (Durmuş vd. 2019, s. 100-103).

Yalın bir dil ve anlatımın olduğu ilgili bölümde görünmeyen varlıklar ve bu kapsamda öne çıkan bir takım hurafe ve batıl inançlar da konu edilmiştir. Bu kapsamda konu edinilen varlıklardan biri cinlerdir (Şahin, 1993). Ateşten yaratılmış, çok hızlı, güçlü ve görünmez olmak dışında kalan özellikleri ile görev ve sorumlulukları ve yapıp ettikleri bakımından insana benzedikleri hatırlatılmaktadır. Benzer şekilde onların da kâfir ve mümin olarak ayrışabildiği zikredilmektedir. Bir başka kavram olarak şeytana da yer

verilmekte ve ateşten yaratıldığı ifade edildikten sonra Allah'a isyan ve insanları yoldan çıkarıp günaha sürüklemek gibi özellikleri vurgulanmaktadır. Bu hatırlatmalar yapıldıktan sonra şeytanın şerrinden nasıl korunacağı, Hz. Peygamberin tavsiyelerinden hareketle önerilmektedir (Durmuş vd. 2019, s. 103-109).

Meleklerle birlikte cin ve şeytanın da konu edildiği ünite de halk arasında yaygın olan bir takım hurafe ve batıl inançlar da ele alınmaktadır. Bu kapsamda yanlışlığı İslam kaynaklarından hareketle ortaya koyulmaya çalışılan bir uygulama olarak ruh çağırma konu edilmektedir (Güç, 2008, s. 200-202). Ruh çağırma, onlarla iletişim kurma ve onlar aracılığıyla bilgi edinme gibi söylemlerin hurafe olduğu dile getirilerek Kur'an'dan hareketle bu iddialarının asılsız ve mesnetsiz olduğu beyan edilmektedir. Bununla birlikte bir takım uyarılar ile bu iddiaların peşine takılmanın dinen sakıncalı olduğu kadar bunlara inanan kişiye de zarar verebileceği bir düşünce olarak işlenmektedir. Ayrıca bu tip inançların tevhit inancıyla da bağdaşmayacağı hatırlatılmaktadır (Durmuş vd. 2019, s. 103-109).

Dinim İslam kitabında büyük günah olarak nitelendirilen bir uygulama da büyüdür (Tanyu, 1992, s. 501-506). Doğaüstü olduğu ileri sürülen bazı uygulamalara başvurarak fayda elde etme ya da birilerine zarar verme eğilimi olarak açıklanan büyüün de İslam'la bağdaşmadığı, İslam'ın ortaya koyduğu inanç ve değerlere aykırı olduğu hatırlatılmakta, bu tip girişimlerin büyük bir günah olduğu zikredilmektedir. Şayet yardım istenilecekse bunun tek merciğinin Allah olduğu hatırlatılarak inananların bu eylemlerden uzak durması gerektiği beyan edilmektedir. Benzer bir yaklaşımla apaçık bir hurafe olarak başlıklandırılan falcılık (Aydın, 1995, s. 134-138) ve kehanet de reddedilmekte, bu tip uygulama ve inançların İslam'la bağdaşmayacağı hatırlatılmaktadır. Reddedilen bir inanç olarak da “şeytana tapıcılık” (Güç, 2004) konu edilmektedir. Dinin ve dini olan her şeyin karşısında yer alan bir hareket olarak tanımlanan şeytana tapıcılık, İslam dinine fikri bir saldırı ve karşıtlık olduğu beyan edilmektedir (Durmuş vd. 2019, s. 103-111).

Etkinlik açısından değerlendirildiğinde diğer konularla benzer tarzda ayetler üzerinden öğrencinin düşünmeye sevk edildiği görülmektedir. Bu sayede Kur'an merkezli bir inanç temellendirmesi de yapılarak öğrenciye toplumda yaygın olan batıl inançlar ve uygulamalarla doğru inanç arasındaki fark fark ettirilmek istenmektedir. Bunun dışında melekler ve görevlerini kavratmaya yönelik olarak melek ismi ile görev tanımları tabloda verilerek hangi meleğin görevinin ne olduğu öğrenci tarafından eşleştirilsin istenmektedir. Benzer bir mantıkla tablo halinde bir takım açıklamalara yer

verilerek hangisinin hurafe ve batıl inanç olduğu yine öğrenciye buldurtulmaya çalışılmaktadır. Diğer bir etkinlik ise şeytana ve onun düşmanlığına karşı farkındalığı artırmaya yöneliktir. Bu kapsamda şeytanla ilgili birtakım atasözlerine yer verilerek anlamı üzerinden ders verici kısa açıklamalar yapılmaktadır (Durmuş vd. 2019, s. 99-111).

Kitaplara İman

İslam inanç esasları arasında yer alan kitaplara iman konusu (Çelebi, 2018), kur 3'te 1.ünite olarak yer almaktadır. Ünite içerisinde vahiy, kutsal kitaplar ve Kur'an-ı Kerim konuları yer almaktadır. Üniteye başlamadan önce hazırlık çalışması olarak Kur'an'ın ilk inen ayetleri olan Alâk suresinin ilk 5 ayetinin anlamını okuyup bu ayetlerin hangi mesajları verdiği öğrenci tarafından düşünce konusu edilsin istenmektedir (Durmuş vd. 2019, s. 211).

Kitap yalın bir şekilde vahyi, Allah'ın peygamberler vasıtasıyla insanlara emir ve yasaklarını bildirmesi şeklinde tanımlarken bu vahye dayalı bilgilerin bir araya toplanmasıyla oluşan kitaplara da ilahi kitaplar ya da kutsal kitap dendiğini ifade ederek çok anlaşılır bir şekilde vahiy ve kutsal kitap tanımı yapmaktadır. Kitapları insanlara iyiyi, doğruyu ve güzeli anlatan ve bu sayede onları kötü, yanlış ve çirkinden sakındıran bir rehber olarak da ifade etmektedir. Kur'an öncesi kutsal kitapları, farklı zaman dilimlerinde ve farklı topluluklara gönderilen ancak özleri itibariyle bir ve aynı olan kitaplar olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte vahiy alanının sadece bu kitapların gönderildiği peygamberler olmadığını, Allah'ın her peygamberle bir şekilde iletişim kurduğunu fakat onlara bir kitap verilip verilmediği hakkında bir bilgi paylaşmadığını ifade etmektedir. Sonrasında İslami bir bakış açısıyla diğer kutsal kitapların zamanla insanlar tarafından tahrif edildiğine vurgu yaparak geçersizlikleri ifade edilmekte buna karşın Kur'an'ın bozulmadan insanlara kıyamete kadar rehberlik edeceği belirtilmektedir. Bu açıklamalardan sonra kısa ve öz bir şekilde Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an-ı Kerim hangi peygamberlere gönderildikleri üzerinden tanıtılmaktadır. Ancak asıl bölüm, doğal olarak Kur'an-ı Kerim'e ayrılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in bölümleri başlığıyla ayet, sure, cüz, kavramları açıklanarak Kur'an, öne çıkan özellikleri ile öğrenciye tanıtılmaktadır. Yine "Kur'an-ı Kerim'i okuma ve anlama ile ilgili bazı kavramlar" başlığıyla da tecvid, hatim, mukabele, hafız, Mushaf, tefsir, tercüme, meal kavramları açıklanmaktadır. Bir diğer başlık olan "Kur'an-ı Kerim'in Muhtevası"nda ise itikat, ibadetler, muamelat, ukûbat, ahlâk, nasihat ve tavsiyeler, vaad ve vaid, ilmi gerçekler,

kıssalar, dualar şeklinde Kur'an'ın muhtevası belli başlıklar ile özlü bir şekilde izah edilmeye çalışılmaktadır (Durmuş vd. 2019, s. 211-216).

Kitaplara iman konusunun ele alındığı 3. kur 1. ünite de daha önceki iman esaslarında olduğu gibi ayetler öne çıkmaktadır. Âl-i İmrân Suresi 84. ayetin meali verilerek bu mealin hangi anlamları içerdiği öğrenciler arasında bir müzakere konusu yapılması beklenilmektedir. Yine bilgiyi hafızada tutmaya yönelik bir etkinlik olarak ise 4 farklı ayet verilerek bu ayetlerin anlamından hareketle hangi peygambere hangi kitabın verilmiş olduğu tespit edilsin istenmektedir. Bunlar bilgi düzeyinde basit bir soru olarak sadece hafızada tutmayı amaçlayan bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha önceki iman esaslarını ele alan başlıklarda görmediğimiz bir etkinlik olarak test sorularına yer verilmiştir. 4 ayrı sorudan oluşan testlerde Kur'an'ın en uzun suresi hangisidir? Kur'an'ın Arapça dışında başka bir dile çevrilmesine ne denir? Kur'an'da kaç sure bulunmaktadır? Kur'an'ı 20 sayfadan oluşan bölümlerine ne denir? Gibi daha çok Kur'an'la ilgili temel düzeyde bilgilerin kavranmasını amaçlayan kısa bir etkinlik olarak göze çarpmaktadır. Onun dışında kitaplara iman konusu başka bir etkinliğe yer vermemektedir ki diğerlerine nazaran etkinlik açısından fakir kaldığı düşünülebilir (Durmuş vd. 2019, s. 211-217).

Burada dikkat çekici bir şekilde ve doğal olarak İslami bir perspektiften diğer kutsal kitaplara ve peygamberlerin hayatlarına bakıldığı görülmektedir. Verilen eğitimin dinî eğitim olması Diyanet İşleri Başkanlığı'na başvuruda bulunan kişilerin bizatihi İslam din eğitimini almak istemeleri ve din adına İslam'ı yine İslam'ın kaynaklarından öğrenmeyi amaçlamaları hasebiyle bu bakış açısının ve değerlendirmelerin olması gereken olduğunu da hatırlatmak gerekir.

Peygamberlere İman

Peygamberlere iman, İslam inanç esaslarından bir diğerini oluşturmaktadır (Sinanoğlu, 2018). Peygamberlere iman 3.kur 2. ünite de yer almaktadır. Bu ünite de peygamberlerin özellikleri, peygamberlerin görevleri, mucize ve keramet, bazı peygamberlerin hayatlarından kesitler konu başlıkları bulunmaktadır. Burada da hazırlık çalışması yapılması istenmekte ve bu kapsamda Kur'an'da adı geçen peygamberleri öğreniniz, günümüzde bu adlardan hangilerinin kullanıldığını araştırınız, peygamber olmasaydı insanlık ne kaybederdi? Düşünüp arkadaşlarınızla müzakere ediniz, şeklinde öğrencileri tartışmaya sevk eden çalışmalar önerilmektedir (Durmuş vd. 2019, s. 219).

Peygamberlere saygıyı tesis etmeye yönelik mesajların da olduğu ünite de Allah'ın insanı yarattıktan sonra başıboş bırakmadığı ve bunun içinde iyiyi, güzeli ve doğru olanı tanısin öğretilsin diye peygamber gönderdiği ve onların örnekliğinde insanlığın nasıl yaşayacağını kavradığı hatırlatılmaktadır. Bu anlamda peygamberlerin insanlara hem sahip çıktığı hem koruduğu hem de onlara önderlik yaptığı zikredilmektedir. Daha sonra “peygamberlerin özellikleri” başlığıyla insan oldukları, Allah tarafından seçildikleri, vahiy alıp tebliğ ettikleri, günah işlemekten korundukları, doğru sözlü ve güvenilir oldukları, son derece akıllı ve zeki oldukları kısa ve yalın bir şekilde açıklanmıştır (Durmuş vd. 2019, s. 220-221).

Peygamberlikle ilgili bir kavram olarak “mucize” de açıklanmaktadır. Bunun da sebebi olarak her peygamberin gönderildiği toplumda insanlar tarafından yalanlanmış ve alaya alınmış olması zikredilmektedir. Bu karşıtlığa karşı mücadele edebilmek için de Allah'ın elçilerini keramet ya da bir başka ifade ile mucize ile desteklediği zikredilmektedir. Bu mucizelere örnek olarak da Hz. Nuh'a inanmayanların tufan ile helak olması, atıldığı ateşin Hz. İbrahim'i yakmaması, Hz. Yakup'un görmeyen gözlerinin açılması, Hz. Musa'nın asası ile denizi yarması, Hz. Süleyman'ın karıncanın konuşmasını anlaması, Hz. İsa'nın Allah'ın izniyle ölüleri diriltmesi örnek verilmektedir. Bu konular işlendikten sonra da “peygamberleri örnek almış biri” başlığıyla peygamberlerin hayatları ile inanan kişiler arasında bir bağ kurulmaya çalışılmaktadır. Burada da her bir peygamberin kendi hayatında öne çıkan bir yaşantısı belli değerleri aktarmada bir anekdot olarak değerlendirilmek istenmektedir. Bu bağlamda Hz. Musa, Hz. Yunus, Hz. Eyüp, Hz. Yusuf, Hz. İsa ve Hz. Muhammed örneklendirilmektedir. Elbette bu yapılırken de belli yaşantıları üzerinden tövbeleri, mücadeleleri, sorumluluk taşımaları, sabırları, iffet ve izzetleri gibi nitelikleri bir değer, bir tavır, bir rol model davranış olarak öğrenciye aktarılmaya çalışılmaktadır ki peygamberlerin hayatlarının Kur'an'da aktarılmış olmasındaki amaçla uyumlu bir bakış açısı olduğu söylenebilir (Durmuş vd. 2019, s. 220-225).

Etkinlik olarak bakıldığında yine ayetlerin öncelikli olduğu görülmektedir. Tâlâk Suresi 11, Bakara Suresi 213, yine Bakara Suresi 151. ayet mealleri öğrenciler arasında düşünme ve müzakere konusu yapılmaya çalışılmaktadır. Öğrenciyi ayetle buluşturmaya, Kur'an'ın mesajlarını düşünce konusu yaparak çıkarımlarını kendi günlük hayatıyla ve dine dair, peygamberliğe dair görüşleriyle bir araya getirmeye yönelik bu tip etkinlikler oldukça önemlidir. İlgili ünite de isimleri Kur'an'da geçen peygamberler zikredildikten sonra verilen etkinlikte 66 isim arasından

Kur'an'da adı geçen peygamber isimlerini öğrencilerin bulması istenmektedir (Durmuş vd. 2019, s. 220-225).

Bir başka etkinlik de “Müslümanın kendisini Allah'ın rızasından alıkoyan her şeyi terk etmesi ne demektir? Bunun hicretle bir ilgisi var mıdır? “Arkadaşlarınızla tartışınız, şeklinde bir tartışma ortamı oluşturmaya yönelik sorulardır. Bir başka tartışma konusu ise peygamberlerimizden istediğiniz birini seçerek Kur'an-ı Kerim mealinden onunla ilgili bütün ayetleri okuyunuz, tespit ettiğiniz örnekleri listeleyiniz, günlük hayatta bu özellikleri kendinize örnek edininiz, şeklinde peygamber kıssalarının ve onların hayatlarındaki örneğin öğrenci tarafından içselleştirilmesi talep edilmektedir. Bunlar öğrenciyi düşünmeye, araştırmaya, çıkarımda bulunmaya ve tespit ettiklerini kendi hayatında tatbik etmeye yönelik öğrenci merkezli bir eğitim yaklaşımının sonucudur ve bu açıdan bakıldığında çağın eğitim yaklaşımıyla da örtüşmektedir. Öte yandan kişinin kendi anlam dünyasını kendisinin inşa ettiği de bir gerçektir. Dolayısıyla anlam hazır bir şekilde sunulamaz. Kişi kendi hazır bulunuşluk düzeyiyle, idrak seviyesiyle, tecrübeleriyle onu kendisi inşa eder. O açıdan da kitabın bu yöntemi oldukça anlamlıdır denilebilir (Durmuş vd. 2019, s. 220-225).

Ahirete İman

İslam inanç esaslarından bir diğeri olan Ahirete iman konusu (Toprak, 2018), Dinim İslam kitabında kur 4'te ünite 1'de yer almaktadır. Ünite ele alınan konular olarak ahirete imanın önemi, ölüm ve ölümden sonraki hayatla ilgili kavramlar, cennet ve cehennem, ölüm ötesi ile ilgili yanlış inanışlar yer almaktadır. Bu ünite de hazırlık çalışması bulunmaktadır ve ölen bir yakınınızın ardından hissettiklerinizi hatırlamaya çalışınız, ahiret inancınızın o esnada hissettiğiniz kederi hafifletmedeki etkisi hakkında tecrübelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız, şeklinde kişiyi bir yakının ölümü anında hissettiklerine odaklanmaya sevk etmektedir. Hayatta karşılaştığımız durumlardan hareket etmeyi önceleyen böylesi etkinliklerin iyi düşünüldüğü söylenebilir. Bu aynı zamanda bireyin kendi hayatında yaşadıklarından hareketle kendi inancına dair konuları daha iyi kavramasına ve hayatıyla buluşturmasına katkı sağlayabilecektir (Durmuş vd. 2019, s. 321).

Dinim İslam kitabında ahiret hayatı ile ilgili Kur'an'da geçen ve onun yerine kullanılan son gün, diriliş günü, kıyamet günü, ceza ve mükâfat günü, hesap günü, kavuşma günü, hasret ve pişmanlık günü, gibi kelimelere yer verildiği görülmektedir. Ve ahiret hayatı insanın ölümden sonra başlayacak olan diğer hayatının başlangıcı olarak tanımlanmaktadır. “Ahirete iman eden

insan” başlığıyla ahiret inancı taşımanın kişiye sağlayacağı katkılar vurgulanmaktadır. Hiçbir şeyin karşılıksız kalmayacağı, nimete erişme mutluluğu sağlayacağı, adaletin mutlak surette tecelli edeceği, dünya hayatını daha anlamlı hale getireceği ve yaşanan problemler karşısında kişiyi daha dirençli yapıp onu mutlu bir bireye dönüştüreceği ahiret inancının katkıları olarak sıralanmıştır. Bir diğer başlık olan “ölüm ve sonrasında” ise çok özlü bir anlatımla ölüm ve sonrasına dair süreç izah edilmeye çalışılmaktadır. Bu anlamda insanın vefatı, sura üflenmesi, kıyamet, yeniden diriliş, hesap, mahşerde toplanma, amel defterlerinin dağıtılması, sorguya çekilme, mizan denilen ilahi bir terazide tartılma ve çıkan sonuca göre kişinin cennete ya da cehenneme sevk edilmesi özlü bir şekilde aktarılmaktadır. Sonrasında da cehennem ile cennet tasvirleri yapılmakta, cennet ehli ile cehennem ehlinin göreceği muamele betimlenmeye çalışılmaktadır. Böylece hem dünya hayatı ve sonrasında başlayacak olan ahiretle ilgili geçilecek aşamalar hakkında öğrenci bilgilendirilirken diğer taraftan sonuç olarak cennet ya da cehennemle karşılaşıldığında her ikisinde karşılaşılabilecek muamele de gözler önüne serilmeye çalışılmaktadır. Yine bu ünite de ölüm ve sonrası ile ilgili birtakım yanlış inanışlar İslam nazarı açısından bakılarak düzeltilmeye çalışılmaktadır. Burada ele alınan tek kavram reenkarnasyondur. Ruh göçü veya tenasüh olarak da ifade edilen inanın insanın veya başka bir canlının ölümden sonra ruhunun başka bir canlının bedeninde yeniden dünyaya gelmesi olarak tanımlanmaktadır. Ruh göçünün İslam inancında yeri olmadığı hatırlatılarak böylesi inançlardan da kaçınılması ifade edilmektedir (Durmuş vd. 2019, s. 322-327).

Ahirete iman konusu ile ilgili ünite de yine ayet merkezli düşünme ve düşünerek elde edilen çıkarımları arkadaşlarla paylaşma etkinlikleri yer almaktadır. Bu anlamda yapılan hiçbir iyiliğin ve kötülüğün karşılıksız kalmayacağını vurgulayan En’âm Suresi 160 ve iman edip salih amel işleyenlerin cennete gireceğini ifade eden A’râf Suresi 42 ve ölümün mutlaka geleceği ve sonrasında insanın tekrar dirileceğini vurgulayan Mü’minûn Suresi 99-100. ayetleri düşünmenin ve buna bağlı olarak müzakerenin konusu haline getirilmeye çalışılmaktadır. Diğer bir etkinlik türü ise boşluk doldurma sorularından ibarettir. Burada da konu içerisinde özlü bir şekilde tanımlanan kavramların öğrenci tarafından kavranıp kavranmadığı test edilmeye çalışılmaktadır. 11 kadar sorunun bulunduğu etkinlikte bölümde işlenen birçok kavramın öğrenci tarafından kazanılması sağlanmaya çalışılmaktadır. Yine burada da Kur’an merkezli bir şekilde

konunun ele alındığı, ayet mealleri üzerinden düşünmenin bir konusu haline getirilmeye çalışıldığı görülmektedir (Durmuş vd. 2019, s. 322-327).

Kader ve Kazaya İman

Kadere iman, imanın şartlarından biri olduğu kabul edilir (Karadaş, 2015). Dinim İslam kitabında kader ve kazaya iman kur 4'te itikat kısmında ikinci ünite olarak ele alınmaktadır. İlgili bölümde kader ve kaza kavramları, insan ve kader ilişkisi, kaderle ilgili bazı kavramlar konu edinilmektedir. Bu kısımda da bir hazırlık çalışmasına yer verilerek Bakara Suresi 286. ayet düşünme ve müzakere konusu haline getirilmek istenmektedir. Bununla da Allah'ın bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılacağı, onun kazandığı iyiliğin kendi yararına kötülüğün de kendi zararına olduğu inancı pekiştirilmek istenmektedir. “Allah'ın Şaşmaz Ölçüsü: Kader ve Kaza” başlığı altında Allah'ın her şeyi bildiği, her şeyi bir ölçüye göre yarattığı ve bir düzen içerisinde var kıldığı yalın bir şekilde açıklandıktan sonra bu bağlamda Allah'ın her şeye bir ölçü ve düzen belirlemesine, her şeyi bilip takdir etmesine kader denir şeklinde bir açıklama getirilirken vakti gelince bu bilginin gerçekleşmesine ve olayların meydana gelmesine de kaza denir tanımlaması yapılmaktadır. Bu açıklamalardan “Kaza ve Kadere İman Eden İnsan” başlığıyla da söz konusu İslam inanç esasına göre nasıl düşünülüp inanılacağı açıklanmaya çalışılmaktadır. Burada her şeyin Allah'ın bilgisi dâhilinde , onun dilemesiyle, onun kudreti ve yaratmasıyla gerçekleştiği belirtilerek kişinin bu doğrultuda düşünmesi ve inanması beklenmektedir. “Kader ve İnsan” başlığında da insana dair üç özellik vurgulanmaktadır. Burada insanın akıl sahibi, özgür ve sorumlu bir varlık oluşu üzerinden kaderle ilgili yanlış inanışların bertaraf edilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Yani insan aklıyla iyiyi, kötüyü, doğruyu, güzeli, çirkini ayırt edebilir. Özgür kılınması itibarıyla dilediğini seçebilir. Fakat bu seçimin sorumluluğunu üstlenmelidir şeklinde bir mesaj üniteye verilmeye çalışılmaktadır. “Kaderle İlgili Bazı Kavramlar” başlığında da tevekkül, rızık, başarı, afet ve hastalık, ecel gibi kavramlar açıklanmaktadır. Burada da yine insanda mutedil bir inanç inşası çabası görülmektedir. Önce deveni bağla sonra Allah'a tevekkül et (Tirmizi, “Kıyâmet”, 60).Mealindeki hadisin yer aldığı üniteye Allah'ın rızık olarak çok şey yarattığı fakat bu rızka ulaşmanın insanın çabasına bağlı kılındığı ifade edilmektedir. Benzer şekilde yine insanın kendi çabasıyla başarıya ulaşabileceği, afet ve hastalık gibi durumların yine insanın bir takım sorumsuzlukları yüzünden meydana gelebileceği vurgulanarak insana düşen sorumluluğun yerine getirilmesi istenmektedir. Bir diğer şey ise, ecel

kavramıdır. Burada ecelin insanın ölüm vakti olduğu hatırlatılarak bu bilginin yalnızca Allah'a ait olduğu, dolayısıyla ölüm korkusuyla yaşamının anlamsız olduğu ve asıl olanın Allah'ın rızası doğrultusunda ömrü tüketmek olduğu bir düşünce olarak işlenmektedir (Durmuş vd. 2019, s. 329-335).

Etkinlik olarak ise Furkân Suresi 2, Ahzâb Suresi 62 ayetleri müzakere konusu yapılmaktadır. Öte yandan rızıkla ilgili olarak Kâf Suresi 9-11 ayetleri, diğer taraftan Âl-i İmrân Suresi 159 ayeti istişare, tevekkül ve kararlılık bağlamında ele alınırken, Tâlâk Suresi 3. ayeti de Allah'a tevekkül etmenin öneminden bahsetmektedir. Can alıcı bir soru olarak da eceli gelmeden kimse kimseyi öldüremez ise katil niçin yaptığından sorumlu tutulmuştur? Sorusu üzerinden grup tartışması önerilmektedir. Genel itibariyle düşünüldüğünde Kur'an merkezli bir kader ve kaza anlayışının tesis edilmek istendiği, hurafe ve batıl inanç kapsamına girebilecek, insanın sorumluluğunu devre dışı bırakabilecek anlayışların reddedildiği bir kader ve kaza düşüncesi kazandırılmaktadır (Durmuş vd. 2019, s. 329-335).

SONUÇ

Dinim İslam kitabının içerdiği itikat konularını din eğitimi açısından konu edinen çalışmada kayda değer bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Bunların bir kısmı din eğitimindeki yaklaşımlarla ilgilidir. Her ne kadar açıkça ifade edilmese de “bu kitaptan nasıl yararlanalım” başlığı altında açıklananlar aslında söz konusu yaklaşımların yansımalarıdır. Yapılandırmacı yaklaşım bunlardan bir tanesidir. Zira ilgili yerde anlama ve anlamlandırma gibi bilişsel faaliyetlerin bizzat birey tarafından gerçekleştirilebileceği vurgulanarak öğrenme sorumluluğunun bireye ait olduğu hatırlatılmaktadır. Bu nedenle öğrenme sürecinde öğrenci odaklılık ön planda tutulmaktadır. Kitapta göze çarpan diğer bir yaklaşım dinî öğrenmedir. Dinden öğrenme ve din hakkında öğrenme yaklaşımlarından farklı olarak dinî öğrenme, eğitimini verdiği dini tek doğru kabul eder. Mensubiyet geliştirme amacıyla hareket eder ve diğer dinler hakkındaki kanaatlerini kendi öğretileri doğrultusunda belirler. Dinim İslam kitabında da benzer bir yaklaşım söz konusudur ve bunu en çok diğer dinlerin konu edildiği kısımlarda görmek mümkündür. Bu bağlamda diğer dinlerin “tahrif edilmiş” olarak nitelenmesi, İslam'ın Allah katında geçerli tek din olduğu vurgusu ve İslam dairesinin dışında kalanların Allah katında göreceği cezaya dair bilgilendirmeler bu yaklaşımın açık ifadesidir. Bu durumun Diyanet'in verdiği din eğitimi özelinde olması gereken olduğunu hatırlatmak gerekir. Çünkü Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bizzat görevi, talepte bulunanlara İslam din eğitimi vermektir ki bunun da

başka bir yolu yoktur. Dinim İslam kitabında dikkat çeken bir başka husus ise daha çok Kur'an merkezli bir öğretimi esas almasıdır. Bunu daha çok işlenen konu özelinde genellikle ayetlerin tercih edilmesinde görmek mümkündür. Ele alınan itikat konuları üzerinde düşünülüp çıkarımda bulunulacak etkinlik olarak genellikle ayetler tercih edilmiştir. İlgili kitapta diğer bir yaklaşım ise mezheplerin de göz önünde bulundurulmasıdır. Mezhebi görüşlerin belirtilmesi gereken yerlerde öncelikle Hanefilik daha sonra Şafiliğe yer verilmesi tercih edilmiştir. Bu da Diyanet İşleri Başkanlığı'nın din eğitimi verdiği vatandaşların mezhebi mensubiyetlerinin dikkate alındığının bir başka göstergesidir.

İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları'na, farklı eğitim düzeylerine ve gelişim dönemlerine sahip bireyler başvurabilmektedir. Ancak, bu kurslara genellikle daha alt eğitim düzeyindeki bireyler talep göstermektedir. Bu durum, söz konusu kitabın çok temel düzeyde dini konuları içermesi ve ele aldığı konuları oldukça basit bir şekilde işlemesiyle açıklanabilir. Ayrıca, bu bağlamda sade ve yalın bir dil tercih edilmesi, hedef kitlenin ihtiyaçlarına uygun bir yaklaşım sunmaktadır.

Konu özelinde ulaşılan verilerden bir diğeri çalışmanın özü olan itikat konuları ile ilgilidir. Kitap, iman esaslarını herkesin anlayabileceği basit ve anlaşılır bir şekilde ele almaktadır. Bunu yaparken de iman esasları ile bağdaşmayacak bir takım batıl ve hurafeler de açıklanarak nezih bir İslam inancı tesis edilmek istenmektedir. Bu bağlamda şirk, ruh çağırma, reenkarnasyon, satanizm, büyü ve kehanet gibi konu ve kavramlar izah edilerek inananların dikkatli olmasını sağlamaya çalışmaktadır.

Kitapta işlenen itikat konularının anlaşılmasını ve içselleştirilmesini sağlayacak etkinliklerin varlığı ve çeşitliliği de araştırmanın odak noktalarından biriydi. Bu kapsamda itikat konularını içeren ünitelerde konuya hazırlık bağlamında yer verilen sorular, üzerinde düşünüp çıkarım yapılması istenen ayet mealleri, boşluk doldurma, eşleştirme, test ve doğru olanı bulma şeklinde etkinlikler kitapta en çok yer alanlarıdır. Elbette bunlar daha değişik etkinliklerle zenginleştirilebilirdi. Fakat kursa katılanların daha çok yetişkinlerden oluşması her etkinliğe yer verilmesi için uygun olmayabilirdi. Öte yandan daha çok ayet mealleri üzerinde düşünmeye, anlamaya ve anlamlandırmaya ağırlık verilmesi, elde edilen çıkarımların sınıf ortamında paylaşılarak müzakere edilmesi, yetişkinlerin din eğitiminde daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu yöntem, anlamının yanı sıra dini duygu ve şuur oluşumuna da daha fazla katkı sağlar. Ayrıca, etkinliklerin öne çıkan olumlu bir yönü, öğrenilenlerin günlük hayatla bağlantı

kurulmasına odaklanmasıdır. Bu sayede, öğrenilen din sadece zihinsel bir bilgi olarak kalmaz; bireylerin tutum ve davranışlarına yansır.

Son olarak kitabın yaklaşımlarında vurgulanan bir husus daha vardır ki bu durum belki bir ders kitabı olarak hazırlanan Dinim İslam kitabının hazırlanma amacına ne kadar hizmet ettiği ile direkt alakalıdır. Kitap, öğreticiyi rehber olarak görür ve öğrenme sorumluluğunu öğrencinin üstlendiğini kabul eder. Bu genel olarak doğrudur. Fakat asıl mesele öğreticilerin öğrenmeye rehberlik etme sorumluluğunu ne kadar yerine getirebildikleridir. Zira farklı eğitim ve gelişim dönemlerine sahip bireylerin aynı anda bulunduğu İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları'nda bu denli farklılığı yönetmek zor olsa gerektir. Böylesi bir rehberliğin hakkını vermek için öğreticilerin insanın gelişim dönemlerini iyi bilmeleri ve her bir öğrencinin öğrenme hızını ve tarzını göz önünde bulundurmaları gerektirmektedir. Bununla birlikte öğreticiden, her bir öğrencinin hazır bulunuşluk durumuna göre öğrenmesini adım adım planlaması beklenmektedir. Gerçekte bütün bunlar yerine getiriliyor mu? Gibi can alıcı bir soruya ancak alan araştırmalarıyla cevap verilebilir.

KAYNAKÇA

Kıtap

- Aydın, M. (1995).” Fal”. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 12, s. 134-138). İstanbul.
- Çelebi, A. (1998). *İslam’da Eğitim Öğretim Tarihi* (Çev.A.Yardım,3. Baskı). İstanbul: Damla Yayınevi.
- Celebi, İ. (2018). *Kitaplara İman*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2024). *DİB Kur’an Eğitim ve Öğretimi’ne Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Durmuş, A., Durmuş, H. I., Demir, D. E., Aslan, İ., Kandemir, A., Karatekin, N., & Karataş, V. (2019). *Dinin İslam Temel Bilgiler* (6.Baskı). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Güç, A. (2004). *Satanizm*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Güç, A. (2008).” Ruh Çağırma”. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 35, s. 200-201). İstanbul.
- Güneş, K. (2017). *Meleklerle İman*. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karadaş, C. (2015). *Kadere İman*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karşlı, İ. H. (2019). *İslam’da Allah’a İman* (2. Baskı). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Okumuşlar, M.(2008). *Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Eğitimi.Konya: Yediveren Kitap*.
- Sinanoglu, M. (2000). “İman”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 22). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sinanoglu, M. (2018). *Peygamberlere İman* (1. Baskı). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Şahin, M. S. (1993).” Cin”. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 8, s. 5-8). İstanbul.
- Uludağ, S. (1991). “Amel”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 3).İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Tanyu, H. (1992).”Büyü”. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 6, s. 501-506). İstanbul.
- Taylan, N.(2015).*Düşünce Tarihinde Tanrı Sorunu*. İstanbul: Mahya Yayınları.
- Topaloğlu,A.(2001).*Teizm ya da Ateizm*.İstanbul:Kaknüs Yayınları.
- Toprak, S. (2018). *Ahirete İman*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Zengin,M.(2017).*Din Eğitimi ve Öğretiminde Yapılandırmacı Yaklaşım(2Baskı)*. İstanbul: DEM Yayınları.

Dergi Makalesi

- Bulut, M.(1999).Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yaygın Din Eğitimi Görevi. *Diyanet İlmî Dergi*,c.35. sayı: 4,s.113-128.
- Gündüz,T., & Kızıltan,G.(2021). İman Öğretilebilir (mi?) James Michael Lee'nin Sosyal Bilimsel Din Öğretim Yaklaşımı Bağlamında Bir İnceleme. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30(2),s.361-387.